

Alin Leș este profesor asociat și lector universitar la Universitatea din București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației. Activează ca psiholog expert criminolog la Societatea Română de Criminologie și Criminalistică. Urmează studiile de doctorat în psihopatologia infracțiunilor sexuale (recidiva violului) la Universitatea din București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației. Este specializat în criminologie, psihologie clinică, criminologie și științe criminale, psihologie judiciară - evaluarea comportamentului prin tehnica poligraf, științe penale. Este atestat de Colegiul Psihologilor din România la Comisiile de Psihologie pentru Apărare, Ordine Publică și Securitate Națională, specializarea „Psihologie judiciară – evaluarea comportamentului simulat prin tehnica poligraf” și Psihologie Clinică, specializarea „Psihologie clinică”. În 2013, a devenit Președintele Filialei Sibiu a Societății Române de Criminologie și Criminalistică. A participat la o serie de conferințe, simpozioane, congrese, colocvii, stagii în țară (Sibiu, Oradea, Cluj-Napoca, București, Timișoara, Iași, Constanța, Târgu Mureș, Brașov) și străinătăte (Paris, Bruxelles, Lyon, Györ, Chișinău). A scris articole publicate în diferite lucrări și volume de psihologie, criminologie și științe criminale și este membru în asociații profesionale.

De același autor:

- ✓ *Monologuri PSI despre cuplul modern. Psihologie aplicată* (Paideia, 2013)
- ✓ *Criminologie și psihologie criminologică* (Oscar Print, 2013)
- ✓ *Psihologie criminologică. Individul și mulțimea în note, mize și realități subiective* (Oscar Print, 2014)
- ✓ *Psihologie și «știința răului»* (Presă Universitară Clujeană, 2014)
- ✓ *Despre psihopatologie și crimă* (Ars Docendi, 2014)
- ✓ *Simulare versus disimulare. Studiu religios, psihopatologic, psychiatric, criminologic* (Paideia, 2015)
- ✓ *Quo quadis, Psyché?* (Brumar, 2015)
- ✓ *Psihologie criminologică. Caiet de documentare și elemente de psihodiagnostic în științele criminale* (Pro Universitaria, 2015)
- ✓ *Sarcini cognitive. Caiet nepremeditat* (Paideia, 2015)
- ✓ *Psihologie fenomenologică* (Pro Universitaria, 2015)
- ✓ *În logica științelor criminale* (Pro Universitaria, 2016, co-autor prof. univ. dr. Ruxandra Rășcanu)
- ✓ *Psihologie criminologică. Dinamici politice, sociale și culturale în criminalitatea națională și internațională* (Sitech, 2016)
- ✓ *Poligraful. Detector de minciuni versus detector de adevăr. Ghid introductiv* (Sitech, 2016, co-autor lect. univ. dr. Hadrian Vaida)
- ✓ *Simptomatologia crimei* (Sitech, 2017)

ALIN LEŞ

PSIHOPATOLOGIA FANTASMELOR SEXUALE

Metodologia investigării psihologiei criminologice

I. HOMICIDUL

Universul Juridic

București

-2018-

Cuprins

Argument	9
Prefață (1)	12
Prefață (2)	15
Prefață (3)	18
1. Conținut constitutiv generic și factori subiectivi ai infracțiunii – elemente de individualizare calitativă a pedepsei din Dreptul Penal	25
1.1. Factorul obiectiv	26
1.2. Factorul subiectiv	26
1.2.1. Vinovăția – problematică psihologică din perspectiva intenției și culpei.....	26
Perspectiva penală I	26
1.2.1.1. Concepția psihologică	27
1.2.1.2. Concepția normativă	29
Perspectiva penală II.....	30
1.2.1.3. Vinovăția – element subiectiv al conținutului de infracțiune	30
1.2.2. Mobilul.....	31
1.2.3. Scopul.....	32
1.2.3.1. Funcția de destinație	33
1.2.3.2. Funcția de rezultat	33
1.2.3.3. Funcția de element circumstanțial	34
1.3. Factori subiectivi	34
1.3.1. Factorul subiectiv al infracțiunii intenționate.....	34

Respect pe	1.3.1.1. Infracțiunea intenționată comisivă.....	38
	1.3.1.2. Infracțiunea intenționată omisivă.....	38
	1.3.2. Factorul subiectiv al infracțiunii culpabile	39
	1.3.2.1. Infracțiunea culpabilă omisă din ușurință.....	40
	1.3.2.2. Infracțiunea culpabilă produsă din neglijență	41
	1.3.3. Factorul subiectiv al infracțiunii praeterintenționate.....	42
2. Homicidul. Perspectiva pluridisciplinară Psihologie criminologică – Drept Penal.....		44
2.1. Mobil, motiv și motivație în explicarea trecerii la act	44	
2.2. Vechiul Cod Penal.....	45	
2.3. Noul Cod Penal	45	
3. Fantasme și fantezii sexuale.....		46
3.1. Fantezie și fantasmă – conceptualizare	46	
3.2. Fantasma originară – fundament al vieții psihice	47	
3.3. Fantasmele perverse – catharsis pentru cuplu.....	48	
3.4. Fantasme perverse, perversiuni sexuale și comportamente antisociale	49	
3.5. Dorință sexuală, stimulare sexuală, excitație genitală, excitație sexuală.....	50	
3.5.1. Dorință sexuală și ostilitatea în economia perversiunii	51	
3.5.1.1. Ostilitatea în sistemul vulnerabilității	52	
3.5.2. Fantasme sexuale violente	52	

3.6. Comportamentul parafilic individual și în cuplu.....	54
3.7. Fantasme, fantezii, agresivitate, violență, atașament și rolul lor deviant în mecanismul trecerii la actul homicid.....	56
4. Atașament, agresivitate, violență conjugală	67
4.1. Baze de explicare neurochimică și interpretare psihodinamică ale comportamentului agresiv și violent	67
4.1.1. Neurochimia agresivității	68
4.1.1.1. Creierul criminal	68
4.1.2. Agresivitatea ca instinct	70
4.1.3. Agresivitatea ca reacție.....	72
4.1.4. Agresivitatea ca simptom	73
4.1.5. Rolul conflictelor inconștiente: perspectiva psihologiei criminologice (psiocriminologiei).....	74
4.1.6. Gena violenței în interacțiunea genă – mediu	76
4.1.7. Violența conjugală și agresivitatea: dimensiuni și elemente de psihopatologie.....	78
4.1.7.1. Gelozia malignă	80
5. Personalitatea în context criminal.....	82
5.1. De ce un anumit instrument de măsurare?.....	82
5.2. MMPI 2 în penitenciar	83
5.3. Tulburare de personalitate antisocială?	85
5.4. Tulburare exploziv-intermitentă?	86
5.5. Tulburare de personalitate borderline?	87
5.6. Tulburarea de personalitate pasiv-agresivă.....	92

6. Conținut	95
6. 1. Introducere.....	95
6.2. Cadrul teoretic al problemei studiate	97
6.3. Obiective și ipoteză	99
6.4. Metodologia cercetării.....	100
6.5. Procedura de lucru.....	103
6.6. Rezultatele cercetării și discutarea/interpretarea lor ...	104
6.7. Concluzii generale și implicații	110
6.8. Limite și studii viitoare	115
7. Referințe	117
8. Anexe	122

Argument

Psihocriminologia (sau psihologia criminologică) este o disciplină nouă în România pe care ne-o dorim în curriculele a cât mai multe facultăți de Psihologie, Drept, Sociologie, Asistență Socială, Medicină. Faptul că obiectul ei de studiu constă în mod predilect din studiul infracțiunilor cu motivație sexuală, atât a celor de omor cât și a celor mixte. În Occident, în anumite sisteme judiciare ca Franța și Canada, expertizele medico-legală psihiatrică și psihologică efectuate pentru a putea fi puse la dispoziția instanței au o nouă „soră” expertiză: expertiza psihocriminologică sau psihologic-criminologică.

Adesea se confundă, în conținut, psihocriminologia cu cea criminală și cea judiciară. Unii specialiști afirmă că sub spectrul „forensic psy” se găsesc toate, de la mic la mare, de la vechi la nou. Trebuie să recunoaștem că manualele de psihologie judiciară au adesea material consistent de criminologie în structura acestora, ceea ce ne duce la concluzia că pluri-, inter- și transdisciplinaritatea este binevenită. În același timp, ceea ce Occidentul numește acum „psihologie criminologică” sau „psihocriminologie” nu este mai puțin adevărat că se numea „criminologie clinică”. La noi în România, criminologia clinică are rădăcini în munca unor Scripcaru, Astărăstoaie și alții. Însă era o criminologie clinică adusă de medicii legiști juriștilor. În cazul psihocriminologiei, raportul se schimbă: psihologii sunt cei care aduc magistraților, juriștilor, avocaților, procurorilor, legiștilor, psihiatrilor, chiar colegilor psihologi elemente care pot lumina speța aflată pe rol. Nu ne referim aici la inversarea beneficiarilor cu

sau pe medico-centrică, acolo unde avem atâtă nevoie de o sușă unificatoare. Îi salut entuziasmul dar și sobrietatea, în speranța că cititorul va depăși reflexul de-a privi, ca la bâlci, umbrele Morții pe-un perete, cât mai degrabă să reflecteze la propria-i umanitate, nu doar prin filtrul mintii, cât reflex la realitatea că nu doar că are, cât că este, la rândul lui un creier care l-a imaginat, l-a creat și-i oferă iluzia coerenței și coeziunii.

Dr. Gabriel Diaconu, MD

Psihiatru, psih-traumatolog

Université du Québec à Montréal

1. Conținut constitutiv generic și factori subiectivi ai infracțiunii – elemente de individualizare calitativă a pedepsei din Dreptul Penal

1. Conținut constitutiv generic și factori subiectivi ai infracțiunii – elemente de individualizare calitativă a pedepsei din Dreptul Penal / 25

1.1. Factorul obiectiv / 26

1.2. Factorul subiectiv / 26

1.2.1. Vinovăția / 26

Perspectiva penală I / 26

1.2.1.1. Concepția psihologică / 27

1.2.1.2. Concepția normativă / 29

Perspectiva penală II / 30

1.2.1.3. Element subiectiv al conținutului de infracțiune / 30

1.2.2. Mobilul / 31

1.2.3. Scopul / 32

1.2.3.1. Funcția de destinație / 33

1.2.3.2. Funcția de rezultat / 33

1.2.3.3. Funcția de element circumstanțial / 34

1.3. Factori subiectivi / 34

1.3.1. Factorul subiectiv al infracțiunii intenționate / 34

1.3.1.1. Infracțiunea intenționată comisivă / 38

1.3.1.2. Infracțiunea intenționată omisivă / 38

1.3.2. Factorul subiectiv al infracțiunii culpabile / 39

Respect
1.3.2.1. Infracțiunea culpabilă omisă din ușurință / 40

1.3.2.2. Infracțiunea culpabilă produsă din neglijență / 41

1.3.3. Factorul subiectiv al infracțiunii praeterintenționate / 42

1.1. Factorul obiectiv

Orice infracțiune este compusă din trei elemente: o latură **obiectivă**, concretizată în acțiunile sau inacțiunile unei manifestări fizice, o latură **subiectivă**, care are în prim-plan vinovăția în săvârșirea acțiunii sau inacțiunii și o a treia, **prevederea faptei în legea penală**. Potrivit laturii obiective, activitatea individuală, din punct de vedere psihologic, este determinată de un **scop declanșator**, stimulator și impunător al faptei și un **motiv** definit ca „obiectiv mintal urmărit prin fapta săvârșită” (Tănărescu et al., 2010, p. 194).

1.2. Factorul subiectiv

Factorul subiectiv, adică „atitudinea psihică a infractorului față de fapta produsă, de rezultatul acestea și de raportul cauzal” reprezintă „conținutul constitutiv subiectiv generic al infracțiunii”, fiind format din: vinovăție, mobil, scop și unele condiții specifice (Tănărescu et al., p. 195).

1.2.1. Vinovăția – problematică psihologică din perspectiva intenției și culpei

Perspectiva penală I

Potrivit lui Streleanu (2008, pp. 547-548), pentru existența vinovăției este necesară atât intenția sau culpa cât și trei condiții

esențiale: responsabilitatea, cunoașterea antijuridicității faptei, exigibilitatea unei conduite conforme normei juridice.

Pentru a înțelege evoluția conceptului de „vinovăție” în doctrină, reținem concepția psihologică și cea normativă.

1.2.1.1. Concepția psihologică

Pentru ca autorul unei conduite să fie sancționat este necesar imperial să se stabilească faptul că este direct răspunzător de comiterea faptei tipice și antijuridice. Culpa și vina sunt componente ale vinovăției în concepția psihologică, ceea ce a favorizat doctrina românească a dreptului penal. Mai exact, gândirea judecă europeană de secol XIX spune că vinovăția cuprinde „legătura psihică între autor și fapta sa” (Streleanu, p. 546). Ansamblul tuturor proceselor psihice care ar sta la baza acțiunilor dintre autor și faptele sale cu rezultat dorit, nedorit însă acceptat, prevăzut sau previzibil compun vinovăția (Streleanu, *ibid.*). Acum, doctrina impune două obiecții la concepția psihologică analizată de penaliști.

Să le luăm pe rând! (1) Nu există un concept superior de vinovăție care să cuprindă culpa și intenția. Motivul: pentru culpa cu prevedere și culpa fără prevedere nu se poate stabili o legătură reală, puternică de origine psihică „între autor și un rezultat pe care acesta nu l-a prevăzut” (Streleanu, p. 547). Penaliștii contemporani susțin că psihologia secolului XIX n-a reușit, prin studiul vinovăției psihologice, „să pună în valoare potențialul vinovăției ca element de individualizare a răspunderii, neînținând cont de motivele care determină comiterea faptei” (Streleanu, p. 547). Cu alte cuvinte, concepția psihologică nu reușea să explică

capacitatea de a simți și autoîmpropria psihic vinovăția pentru fiecare persoană în parte. Considerăm că potențialul vinovăției al explicațiilor psihologice de secol XIX nu au luat suficient de puternic în discuție un element definitoriu în ceea ce privește raportul de balanță „element de individualizare a răspunderii” versus „motivele care determină comiterea faptei”, și anume: capacitatea de a internaliza semnificații ale evenimentelor și lucrurilor care au dus la producerea faptei este atât subiectivă, „cât am eu la mine în bagajul psiho-sociologic în momentul comiterii faptei”, cu sau fără intenție, din culpă cu prevedere sau fără prevedere etc. și cât mi s-a impus (din exterior) să pot să-mi asum vinovăția (distorsiunea cognitivă a semnificației conceptului de vinovăție). Comunismul n-a pus atât de mult accent pe idealul de corupție faptică pe cât l-a pus pe cel de corupție psihică: oamenii trebuie duși în direcția dorită. Democrația din secolul XXI, așa cum este ea înțeleasă actualmente în România și din perspectiva unor teorii cognitive și psihodinamice, oferă posibilitatea creării unui concept superior vinovăției care să implice culpa și intenția în „virilitatea” conceptului. Considerăm că motivele (aproape de mobilul infracțiunii) nu reflectă, poate, cel mai bun/indicat termen pentru a desemna ce stă în spatele dorinței de a comite infracțiunea, atunci când vorbim de intenție și/sau culpă. Pentru legătura psihică dintre autor și fapta sa, în cazul culpei fără prevedere (Streeanu, p. 456), suntem pe drum pentru a explica **originalitatea semnificației psihologice**. Cu această frază se leagă obiecția numărul (2) a concepției psihologice față de vinovăție: inexplicarea lipsei vinovăției pentru ipotezele în care se înlătură caracterul penal al faptei; de exemplu, scoaterea de la apărare a unui membru al familiei pentru a-l salva. Pentru acest caz, autorul

prevede rezultatul faptei sale și dorește să-l producă, deci are intenție, dar nu-și asumă culpa pentru moartea persoanei dragi pentru că așa scria în testament. Este doar un exemplu. Chiar și așa, chiar dacă lucrările de specialitate în drept penal nu vorbesc, vinovăția va exista și în acest caz, dar la un nivel suficient de puternic subconștient cât să-i permită o bună funcționare socială după travaliul doliului.

1.2.1.2. Concepția normativă

Consideră vinovăția ca reproș social pentru fapta comisă. Reproșul este întemeiat pe faptul că autorul a acționat altfel decât scria în lege. Se cunoaște o evoluție continuă pentru explicațiile aferente acestei concepții, Streeanu (p. 549) afirmând că preferă concepția normativă pentru că reușește să explice superior vinovăția psihologică, chiar dacă doctrina românească a rămas la concepția psihologică, insuficientă în a descrie și explica pentru situațiile cu iz penal, cât mai armonic și logic, cum s-a întâmplat.

Potrivit lui Jesheck și Weigend (Streeanu, p. 547), vinovăția era concepută la început ca o „judecată de valoare cu privire la o situație de natură psihică, prin raportare la o obligație normativă”. Fapta intenționată este voluntară „care nu ar fi trebuit voită”. Fapta din culpă este involuntară și „nu ar fi trebuit produsă”, deci evitată (Streeanu, p. 547). Culpă și intenția nu mai rămân integrate în „vinovăție”. Devin elemente esențiale, dar nu suficiente. Dacă există un numitor comun al intenției și culpei, el constă în faptul că „subiectul a acționat în alt mod decât i-ar fi cerut-o ordinea juridică” (Streeanu, p. 547). De ce elemente depinde vinovăția în acest context? De a) capacitatea de vinovăție

sau responsabilitate, și b) intenție și culpă (elemente care poartă judecata de valoare) și c) absența cauzelor care exclud vinovăția.

Rămâne important pentru noi studiul lui Frank (Streanu, p. 547, nota de subsol 4) privitor la necesitatea stării de vinovăție în care autorul este posibil să acționeze cu intenție, dar fără culpă! Frank accentua că o simplă observare a anumitor procese de natură psihică nu reprezintă o condiție *sine qua non* pentru existența vinovăției.

Reținem în acest registru ideea conform căreia concepția normativă reușește să integreze culpa și intenția în structura internă a vinovăției, considerându-se că ea „permite o mai bună individualizare a vinovăției, ținând cont de motivele care l-au determinat pe autor să acționeze” (Streanu, p. 548). Am putea considera că vinovăția este cantitativă în decizia de a comite actul în funcție de „calitatea” și consecințele infracțiunii.

Perspectiva penală II

1.2.1.3. Vinovăția – element subiectiv al conținutului de infracțiune

Perspectiva Tănărescu et al. (2010, p. 195) se încadrează la concepția strict psihologică a vinovăției perspectivei Streanu. Include culpa și intenția în realizarea ei. Conținutul culpei și al intenției trebuie să se identifice în conținutul juridic al infracțiunilor.

Vinovăția se realizează direct, sub forma intenției directe sau indirect, sub forma intenției indirecte. În cazul vinovăției prin culpă se realizează sub forma ușurinței sau neglijenței. „De regulă, diferențierea infracțiunilor în baza criteriului factorului subiectiv se produce după principiul că faptele comisive sunt intenționate, iar faptele omisive sunt culpabile” (Tănărescu et al., p. 195).

1.2.2. Mobilul

Psihologia subiectivă (filosofică) acorda o mare importanță deosebită stărilor afective (Cioclei, 1999, p. 36). Astfel că motivul era definit ca factorul conștient și rațional ce poate acompania comportamentul unui om (Cioclei, p. 36). „Trecerea de la psihiologia subiectivă, filosofică la cea experimentală a coincis în mare măsură cu abandonarea noțiunii de mobil și trecerea la o nouă orientare pe care am denumit-o modernă, în care termenii de motiv sau motivație înlocuiesc ori includ mobilul, deoarece presupun și elemente de ordin afectiv, pe lângă cele de ordin rațional” (Cioclei, p. 36). Astfel că se pune întrebarea care este rolul și locul elementului afectiv (preponderent inconștient) în conceptul de motivație din perspectivă psihologic-criminologică. Stările afective stau la baza formării sentimentelor prefigurând plăcerea sau durerea.

Plecăm de la două definiții de lucru. Motivul îl definim sub forma trebuințelor concepute ca trăsături dinamice latente ale personalității, iar motivația ca trebuință evocată într-un act concret (Cioclei, p. 41 *apud* Nuttin, 1991). „Motivul, la fel ca și termenii non tehnici de «dorință» și de «trebuință», este un termen care se prelungește interior și exterior. Asemenea termeni se referă în același timp la o stare interioară de insatisfacție (sau de tensiune, sau de dezechilibru) și la ceva din mediul înconjurător (cum ar fi hrana, prezența mamei, rezolvarea unui puzzle) care are rolul de a îndepărta această stare de insatisfacție” (Cioclei, p. 43 *apud* Newcomb, 1950). Dacă se impune o delimitare clară între mobil și motiv, vom spune că motivul este mai rațional, iar mobilul mai afectiv, adică preponderent inconștient. Mobilul sau

„cauza internă a actului de conduită” (Mitrache și Mitrache, 2010, p. 138) devine indispensabil unei analize profunde a comportamentului, pe când motivul rămâne un concept insuficient (Cioclei, p. 46). De exemplu, în cazul crimei cu motivație sexuală, mobilul va fi aparent irațional (Leș, 2013, p. 152). Odată cu avansarea în explicația logicii actului criminal, inclusiv mobilul sexual va putea fi tradus, pe cât posibil, în linia raționalității. Lipsa mobilului poate fi, în schimb, indiciu de irresponsabilitate (Udroiu, 2013, p. 36). „Mobilul săvârșirii infracțiunii constituie un element necesar pentru cunoașterea actului de conduită și a periculozității infractorului cu consecințe pe planul adaptării sancțiunilor penale față de acesta, chiar dacă pentru existența infracțiunii nu se cere un anumit mobil” (Mitrache și Mitrache, p. 138).

1.2.3. Scopul

Este finalitatea urmărită de legea penală prin încălcarea faptei. Legiuitorul o poate prevedea ca element constitutiv al infracțiunii sau ca element al formei agravate a infracțiunii (Udroiu, p. 36). Este țelul urmărit prin săvârșirea infracțiunii. Astfel, se întregește elementul subiectiv al infracțiunii (Mitrache și Mitrache, p. 139). Pentru Tănărescu et al. (p. 201), scopul e reprezentat de „considerente fixate în mod conștient de infractor care se vor realiza în mod concret prin săvârșirea unei acțiuni-inacțiuni”. Prin scop, persoana urmărește satisfacerea unor interese. Pe scurt, scopul ia în calcul reflectarea subiectivă, conștientă a unui rezultat infracțional din viitor, care e intuit, realizat și acceptat de individ (Tănărescu et al., p. 201). Scopul este dependent de rezultatul infracțional, astfel că sensul scopului se precizează în contextul acțiunii.

1.2.3.1. Funcția de destinație

Ca țintă fixată în mod conștient, scopul poate avea funcția de destinație atunci când infractorul știe dinaintea anticipării, direcția și rezultatul preconizat. Deținerea și falsificarea de monede este un exemplu în acest caz (art. 310-313 Noul Cod Penal). Pentru această faptă, gradul de pericolozitate socială a autorului este ridicat, chiar dacă nu s-a ajuns până la final la punerea în faptă a infracțiunii. Funcția de destinație a scopului urmărit de infractor vizează individualizarea calitativă a pedepsei. „Dovada realizării funcției de destinație a scopului califică intenția infractorului atât în situația când scopul a fost realizat cât și în situația când scopul nu a fost realizat deoarece destinația acestuia (încălcarea legii) se regăsește în interdicția normei legale” (Tănărescu et al., p. 202).

1.2.3.2. Funcția de rezultat

Scopul infracțiunii se explică prin ceea ce a rezultat dintr-o faptă. Când se întrebuiștează singur, scopul se comportă ca un rezultat. De exemplu, înșelăciunea (art. 244 Noul Cod Penal). Când induci o persoană în eroare prezentându-i o faptă minciinoasă, scopul = rezultatul însuși. Te folosești de o persoană pentru a scoate din cont niște bani care au proveniență ilicită după ce i-ai prezentat celuilalt un scenariu credibil, onest despre proveniența banilor. Sau când oprești la ocazie mașina pentru a lua o femeie sau o minoră știind sigur că o vei lipsi de libertate cu scopul de a o viola (art. 205 Noul Cod Penal). În cazul pedofiliei vorbim de aceeași agresiune sexuală, cu sau fără consecințe de punere în practică a perversiunilor sexuale. Perversiunea sexuală este

dezincriminată în Noul Cod Penal. Poate fi tratată fie din punct de vedere criminologic, fie psihiatric sau psihopatologic-clinic.

Pe scurt, inducerea unei persoane în eroare cu scopul de a obține un folos material sau afectiv injust sau pe nedrept constituie funcția de rezultat a scopului în cadrul conținutului infracțiunii.

1.2.3.3. Funcția de element circumstanțial

Când scopul principal este secund în acțiune, iar acțiunea secundară este principală și devotată scopului inițial. Exemplu: omori pe cineva din interes material (art. 189 lit. b Noul Cod Penal). Sau când la baza mobilului stau „motivele josnice” ca ura, gelozia, lăcomia, răzbunarea etc. (art. 75 Vechiul Cod Penal și art. 75 Noul Cod Penal, unde pot exista circumstanțe atenuante: „săvârșirea infracțiunii sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoții, determinată de o provocare din partea persoanei vătămate, produsă prin violență, printr-o atingere gravă a demnității persoanei sau printr-o altă acțiune ilicită gravă” – lit. a). Fapta devine, astfel, agravantă (art. 77 Noul Cod Penal).

1.3. Factori subiectivi

1.3.1. Factorul subiectiv al infracțiunii intenționate

Pentru ca o faptă să fie catalogată cu intenție se presupune în primul rând o activitate psihică simplă sau complexă pe care autorul trebuie să-o realizeze: „calculul raționamentului” (p. 195). Se pune accentul pe stimulii externi, excitanți și pe „activitatea de apreciere a conștiinței”. Din punctul nostru de vedere, activitatea de apreciere a conștiinței este o expresie plastică ce nu poate oferi

în plan conștient un reper pentru simetria perfectă a semnificației conținutului ce ajută la îndeplinirea faptei. Ferri (1905, p. 324) afirma că omul acționează după cum simte, nu după cum gândește. Ori atunci când acționezi infracțional după cum simți, planul cognitiv nu (mai) poate aprecia coherent. Planul emoțional sucombează planului cognitiv, excitanții și stimulii externi favorizând o activitate infracțională de tip impulsiv. Când premeditezi să spargi o bancă sau să scoți bani din țară printr-un *offshore*, atunci planul emoțional este aproape nonexistent. Suntem de acord că „aprecierea infractorului determină o conduită specială care va constitui reacția corespunzătoare voinței sale, reflectând cerințele principiilor logice pentru operația de sistematizare a voinței” (Tănărescu et al., p. 195).

Ceea ce este comun tuturor infracțiunilor cu intenție este **factorul subiectiv**. Intenția directă și/sau indirectă nu aparține și culpei, ea fiind identificată după criterii specifice. Răspunderea penală este exclusă dacă nu se respectă criteriile specifice, chiar dacă din perspectivă deterministă există raportul cauză cu efect periculos la adresa societății. Reținem că „orice faptă intenționată are o anumită individualitate”, se deosebește de celelalte fapte intenționate (chiar dacă se asemănă prin mobilul faptei). Legiuitorul, în schimb, n-a știut să apeleze la acea informație din psihologie care să-i configureze o mai bună înțelegere asupra caracterului individual al faptei. Într-o lume a normativului, cum este cea a dreptului, psihologia a intrat cu dificultate în încercarea de a explica vinovăția, idee regăsită și la Streteanu (2008, pp. 546-547). Dacă ținem cont de gândirea cât mai lineară/rectilinie a celor din spațiul Dreptului, reacția de acceptare a psihologiei ca explicație a fost oarecum firească. Dacă psihologia a spus ceva în